

प्रधान मंत्री पोषण शक्ती निर्माण
योजनेंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या
नावीन्यपूर्ण उपक्रमाबाबत...

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: शापोआ-२०२३/प्र.क्र.९२/एस.डी.३
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक: २४ जानेवारी, २०२४

वाचा:-

- १) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र.शापोआ-२०२३/प्र.क्र.९२/एस.डी.३,
दि.०७/११/२०२३.
- २) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र. शापोआ-२०२३/प्र.क्र.९२/एस.डी.३,
दि.२०/१२/२०२३.

प्रस्तावना:-

केंद्र पुरस्कृत प्रधान मंत्री पोषण शक्ती निर्माण योजनेंतर्गत मंजूर वार्षिक अंदाजपत्रकाच्या ५ टक्के निधीमधून नावीन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत विद्यार्थ्यांना अतिरिक्त पुरक पौष्टिक पदार्थ उपलब्ध करून देण्याचे निर्देश केंद्र शासनाचे आहेत. त्यानुषंगाने सन २०२३-२४ या आर्थिक वर्षामध्ये प्रस्तुत योजनेच्या नावीन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत मंजूर निधीतून २३ आठवड्याकरीता नियमित पोषण आहारासोबत विद्यार्थ्यांना अंडी / केळी यांचा लाभ देण्याचा निर्णय दि.०७ नोव्हेंबर, २०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला आहे. प्रस्तुत उपक्रम राबविण्याकरीता अंदाजाच्या दरामध्ये वाढ करण्याबाबत शिक्षक संघटना तसेच महिला बचत गटांनी विनंती केली होती. त्यानुषंगाने संदर्भाधिन दि.२० डिसेंबर, २०२३ रोजी शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे. नावीन्यपूर्ण योजनेंतर्गत विद्यार्थ्यांना अंडी / केळी देण्याच्या उपक्रमाबाबत येणाऱ्या अडचणी व त्यानुषंगाने शासनाकडे प्राप्त निवेदने याचा विचार करून सदर योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये परिपत्रकाद्वारे अधिक स्पष्टता आणण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

सन २०२३-२४ या आर्थिक वर्षामध्ये प्रधान मंत्री पोषण शक्ती निर्माण योजनेंतर्गत विद्यार्थ्यांना देण्यात येणाऱ्या अंडी / केळी लाभाच्या अनुषंगाने खालील बाबी स्पष्ट करण्यात येत आहेत.

- i. राज्यातील अनेक नागरी भागात ईस्कॉन संस्थांतर्गत असलेल्या अन्नामृत फाऊंडेशन व अक्षयपात्र या संस्थांमार्फत केंद्रिय स्वयंपाकगृह प्रणालीव्दारे तयार आहाराचा पुरवठा करण्यात येतो. ईस्कॉन या सेवाभागी संस्थेच्या कार्यप्रणालीचा विचार करता, नागरी भागात अन्नामृत फाऊंडेशन व अक्षयपात्र या संस्थांच्या अधिनस्त असणाऱ्या शाळांमधील संपूर्ण विद्यार्थ्यांना नाविन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत प्रति विद्यार्थी रु.५/- रकमेच्या मर्यादेत केळी अथवा अपवादात्मक परिस्थितीत स्थानिक फळ उपलब्ध करून देण्यास अनुमती देण्यात येत आहे.
- ii. नागरी भागात केंद्रिय स्वयंपाकगृह प्रणालीमार्फत तयार आहाराचा पुरवठा महिला बचत गटामार्फत करण्यात येतो. नागरी भागातील बचत गटाकडील लाभार्थी संख्या विचारात घेता, ज्या शाळांमधील लाभार्थी विद्यार्थ्यांपैकी ४० टक्के विद्यार्थी यांनी अंडी ऐवजी केळी देण्याची मागणी केल्यास सदर शाळेमधील संपूर्ण विद्यार्थ्यांना नाविन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत केळी अथवा अपवादात्मक परिस्थितीस स्थानिक फळ देण्यास अनुमती देण्यात येत आहे.
- iii. नाविन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत शाळा स्तरावर देण्यात येणाऱ्या लाभाबाबत संबंधित पालकाने त्याच्या पाल्यास अंडी खाण्यास सहमती दर्शविल्यास सदर पाल्याच्या ओळखपत्रावर स्पष्ट दिसेल असा लाल रंगाचा ठिपका देण्यात यावा. तसेच, जे विद्यार्थी शाकाहारी आहेत अथवा ज्यांच्या पालकांनी त्यांच्या पाल्यास अंडी खाण्यास सहमती दर्शविलेली नाही अशा विद्यार्थ्यांच्या ओळखपत्रावर हिरव्या रंगाचा ठिपका देण्यात यावा. जेणेकरून शाळास्तरावर विद्यार्थ्यांना पोषण आहारामध्ये अंडी व केळी यांचा लाभ देताना सुलभता येईल. त्यानुसार विद्यार्थ्यांना ओळखपत्राच्या वाटपाबाबत संबंधित शाळा व्यवस्थापन समितीने आवश्यक ती कार्यवाही करावी.

२. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२४०१२४१५२८०४४४२१ असा आहे. सदर शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(इ.मु.काझी)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. मंत्री, शालेय शिक्षण विभाग, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) सर्व मा. मंत्री/ मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई
- ६) सर्व मा. संसद सदस्य/ विधानसभा सदस्य/विधानपरिषद सदस्य
- ७) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ८) प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र राज्य प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई
- १०) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- ११) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १२) शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १३) शिक्षण संचालक (योजना), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १४) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १५) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर
- १६) शिक्षणाधिकारी (बृहन्मुंबई), बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई
- १७) शिक्षणाधिकारी (प्राथ.), जिल्हा परिषद (सर्व)
- १८) निवड नस्ती - एस.डी. ३